

МЕТОДИКА АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

ассоциативного мышления ребенка, на способность воспринимать им художественную реальность и понимать своеобразие языка искусства.

Способность ассоциативно соотносить предметы и явления окружающего мира, создавать посредством воображения их новые связи необходимо так же развивать у детей младшего возраста, как слух и чувство ритма, так как без развитой ассоциативности невозможно художественное творчество. Продуктивность метода комплексного воздействия в раннем возрасте определяется синкретичностью детского мышления, способностью видеть мир целостными художественными образами.

На наш взгляд эта тема является актуальной и требует дальнейшего изучения и практического применения.

1. Зими́на А.Н. *Мы играем, сочиняем и поем.* – М., Изд-во “Ювента”, 2002. – 145 с.
2. Коно́рова Е. В.. *Методическое пособие по ритмике.* – М., 1972. – Вып.1 – 123 с.
3. Орлова Т.М., Бекина С.И.. *Учите детей петь.* М., 1986. – 174 с.
4. Столяренко Л.Д.. *Основы психологии.* Ростов-н/Д, 1999. – 245 с.
5. Суго́няева Е. Э. *Музыкальные занятия с малышами: Методическое пособие для преподавателей ДМШ.* – Ростов-н/Д: Феникс, 2002. – 176 с.

Олена Горожанкіна, викладач диригування
кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання
Кіровоградського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

МЕТОДИКА АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГА- МУЗИКАНТА

Стаття присвячена проблематиці педагогіки духовного потенціалу особистості, пошуку підходів до оновленої освітньої парадигми і вибору оптимальних технологій духовного становлення особистості і, зокрема, професійного становлення майбутнього вчителя музики.

Постановка проблеми. На постіндустріальному етапі розвитку перед людством постає проблема гострої колізії технотронної цивілізації і духовного світу людини. Системна (загальна) цивілізаційна криза свідчить про остаточне вичерпання потенціалу розвитку у межах техногенної культури і актуалізує творчий пошук шляхів переходу до антропогенної цивілізації майбутнього. На думку філософів, сама цілісність постіндустріального суспільства може бути забезпечена (збережена) *ціннісним консенсусом*, який, на відміну від попередньої, індустріальної епохи, виробляється не на рівні спеціалізованого «духовного виробництва», а йде від індивідуальних проявів людської свідомості і поведінки (див., зокрема: [3]). Ось чому так різко сьогодні зростає інтерес пізнання не соціально-масових, а *духовно-унікальних явищ* (антропоцентричний поворот).

Забезпечення цілісності постіндустріального суспільства значною мірою залежить від освіти, що формує духовний потенціал особистості. Освіта у нинішньому світі має стати

середовищем, контекстом саморозвитку особистості, здатної до продуктивної самореалізації. Таке завдання зумовлює необхідність розробки особистісно-розвивальної стратегії, орієнтованої не на засвоєння знань взагалі, а на цінності, що надовго визначають якість життєдіяльності і продуктивної роботи в швидкозмінному соціумі. У плані педагогічної стратегії це дає змогу говорити про домінування духовно-практичного відношення, в якому, на відміну від науково-теоретичного, світ виступає віддзеркаленням людської суб'єктивності.

Для педагогіки музичної освіти все це означає напружений пошук нових шляхів забезпечення максимальної ефективності, досягнення цілісності музично-педагогічного процесу на “особистісно-ціннісних” засадах професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз підходів вітчизняних дослідників до модернізації сучасної системи вищої освіти (В.Г. Кремень, І.А. Зязюн, В.П. Андрущенко, В.М. Литвин та ін.)

МЕТОДИКА АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

показує, що процес професійного становлення особистості повинен розглядатися як цілісний процес загальнокультурного і професійного розвитку фахівця при домінуючій ролі творчості.

У вітчизняній педагогічній літературі питання професійної підготовки педагога-музиканта (зокрема, формування його музичної культури, художніх і музично-естетичних потреб, здатності до оцінної діяльності), висвітлено в працях Е.Б. Абдулліна, Ю.Б. Алієва, Л.Г. Арчажнікової, Б.А. Бриліна, М.М. Букача, В.Г. Бутенка, В.І. Дряпкі, Д.Б. Кабалевського, Л.Г. Коваль, О.М. Олексюк, Г.М. Падалки, Л.О. Рапацької, А.М. Растригіної, О.Я. Ростовського, О.П. Рудницької, Л.О. Хлебнікової, А.Б. Щербо, О.П. Щолокової та інших. Питання художнього виховання майбутніх учителів початкових класів і музики висвітлюються у публікаціях Г.П. Нестеренко, музично-естетичної підготовки учителів початкових класів – З.П. Яропуд, психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до організації музично-пізнавальної діяльності учнів початкової школи – В.В. Федорчук, формування їх музичної культури – А.М. Гордійчук, професійно-педагогічного інтересу до музичної народної творчості – С.В. Чабан, самоосвітньої діяльності студентів у вищих закладах педагогічної освіти – С.А. Барановська.

Однак проблема професійного становлення майбутнього педагога-музиканта як цілісний процес, заснований на “особистісно-ціннісних” засадах, досліджена недостатньо. Аналіз публікацій свідчить, що професійна підготовка педагога-музиканта все ще здійснюється в рамках знаневої парадигми. В результаті він виявляється не готовим до здійснення педагогічної діяльності, націленої на організацію ціннісно-сміслової суб’єкт-суб’єктної взаємодії учня зі світом музики.

Постановка завдання. Незважаючи на багатоаспектну розробку питань професійної підготовки вчителя музики, пошукові методологічних підходів до “особистісно-ціннісних” засад професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта приділяється поки що недостатньо уваги.

Метою даної статті є з’ясування особливостей аксіологічного підходу до методологічної підготовки майбутнього вчителя музики.

Виклад основного матеріалу. У музично-педагогічній освіті взаємодіють *такі складноорганізовані системи, як особистість і світ музики* (або, за виразом Д. Лосєва, – музичний “хаоскосмос”). Для успішної реалізації завдань професійної підготовки педагога-музиканта необхідним є виявлення можливостей “їх взаємопоглинання і взаємозбагачення, створення емоційного фону для їх “психологічної сумісності” й інтелектуального фундаменту для розв’язання всіх проблем, що визначають широкий спектр дослідницьких напрямів музично-педагогічної думки” [4, 85].

Найбільшою мірою можливості “взаємопоглинання і взаємозбагачення” особистості і світу музики виявляються у сфері ціннісної детермінації. Тільки через призму ціннісних градацій і детермінацій можна зрозуміти, як утворюється ієрархічна онтологія сфер, галузей культурного життя і можливий погляд на останню як на раціонально впорядковану множинність сфер, кожна з яких виробляє свої особливі духовні і життєві орієнтири, свій особливий світ, спосіб життя.

У скарбниці музичного мистецтва накопичено безліч видатних зразків ціннісного осмислення і художнього перетворення світу. Проте цінністю для кожної конкретної людини вони стають тільки в суб’єктно-об’єктній взаємодії музики як об’єкта пізнання і суб’єкта, що осягає її. У музично-педагогічній освіті музика як об’єкт пізнання і вчитель та учень як колективний суб’єкт пізнання утворюють в спільному пізнанні світу музично-педагогічних цінностей синтетично-діалогічну парадигму, що є результатом їх ціннісної взаємодії.

Отже, спробуємо вищеназану взаємодію розглянути під кутом теорії цінностей (аксіології). Аксіологічна освіта має три основні функції – ціннісно-парадигмальну, системно-інтеграційну і проєкційно-творчу [1, 198]. Ці ж функції визначають і суть аксіології музично-педагогічної освіти як теорії орієнтації особистості в світі музично-педагогічних цінностей, і її зміст, що включає широке коло проблем, які відображають процес народження, самоствердження, функціонування і перевтілення цінностей в безперестанному становленні і розвитку музично-педагогічного світу [4, 85].

Теорія цінностей (аксіологія¹) музично-педагогічної освіти як теорія орієнтації особистості в світі музично-педагогічних

¹ Аксіологія розуміється тут як трирівнева структура: а) філософська дисципліна (філософський рівень аксіологічного дослідження), б) виявлення особливостей аксіологічного підходу як наукового знання (загальнонауковий рівень), в) застосування методів аксіологічного аналізу в системному вивченні музично-педагогічної освіти (конкретнонауковий рівень).

МЕТОДИКА АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

цінностей спрямована на ціннісне становлення майбутнього вчителя музики, що знаходиться в процесі пізнання, ціннісного осмислення і оцінки світу музично-педагогічних цінностей, набуває в процесі навчання здатності до співтворчо-перетворювальної професійної діяльності, до синтетично-діалогічного спілкування.

“Аксіологія музично-педагогічної освіти дає змогу досліджувати музику як носія цінності, а музично-педагогічну освіту як складноорганізовану ієрархічно збудовану систему, об’єднану ціннісною взаємодією музики, вчителя і учня, що творять в спільній діяльності музично-педагогічний простір, який перебуває у постійному розвитку” [4, 84].

Аксіологічна підготовка майбутнього вчителя музики передбачає звернення насамперед до методологічних основ аксіологічного дослідження вибраної професії.

Аксіологічний підхід до методологічної підготовки майбутнього вчителя музики зорієнтовує його на осягнення феномену цінності в сучасному науковому пізнанні, схоплення суті, змісту, структури і функцій цінності, на засвоєння методів аксіологічного аналізу, що є способом аксіологічного дослідження музично-педагогічного процесу.

Розглянемо такі складові комплексного за своєю природою аксіологічного підходу, як *аксіолого-аналітичний, індивідуалізуючий, еволюційно-синергетичний та прогностично-моделювальний* методи.

За допомогою *аксіолого-аналітичного методу* дослідник (майбутній музикант-педагог) має змогу виявити специфічні сутнісні риси музики як світу духовних цінностей людства і музичної педагогіки, проникнути в глибинну суть людини, відображену в нотному тексті. Аксіолого-аналітичний метод через осягнення музичних цінностей і вироблення в цьому процесі особистісно-ціннісної художньої позиції звертається до внутрішнього світу особистості, сприяє її становленню і розвитку, дає підставу цінувати і поважати особистісне начало, берегти і трепетно вирощувати його, спрямовувати до вічних цінностей буття: Любові, Добра, Краси.

У внутрішньому зв’язку з ціннісним ставленням до реальності перебуває *індивідуалізуючий метод гуманітарних наук*, на який звернула увагу Баденська філософська школа, що заклала основи сучасного трактування методологічної своєрідності “філософії життя”. “Філософія життя” переносить акцент з опису тенденцій духовного життя на проникнення у феноменологічні глибини свідомості, на занурення в “життєві” світи і ментальні структури.

У аксіологічному підході (аналізі) з метою вивчення процесів розвитку і взаємодії складноорганізованих систем застосовується *еволюційно-синергетичний метод*, який дає змогу вивчати всі явища, що відбуваються у світі музики, а також процеси і феномени музичної педагогіки, якими б складними вони не були, – у їх взаємозв’язку.

Восягненні музики як цілісного світу музичних цінностей еволюційно-синергетичний метод спирається на коло жанрово-стильових, інтонаційно-стильових і асоціативних аналогій, “перекладаючи пізнання музики з “рейок” лінійно-хронологічного шляху на широку магістраль ціннісно-типологічних взаємозв’язків.

Аксіологічний погляд на музику і музичну педагогіку за допомогою еволюційно-синергетичного методу допомагає і майбутньому вчителю музики і досвідченому майстрові усвідомити “взаємооберненість Вчора і Завтра” (Т. Чередниченко) як один з фундаментальних законів музично-педагогічної світобудови” [2, 89].

Уміння відокремити головне від другорядного, знайти причинні зв’язки у всіх явищах життя і мистецтва, переконаність у необхідності пильного “вдивляння” в особистісні особливості учня, постійного аналізу успіхів і помилок на кожному етапі роботи дають можливість прогнозувати його власну спіраль особистісного розвитку. З цієї метою в аксіологічному аналізі застосовується *прогностично-моделювальний метод*, який дає змогу вивчати домінуючі потреби, сенси і цінності суб’єкта, виявляти “генезу його мотиваційної сфери” (В. Яконюк), “менталеутворюючі” (Б. Гершунський) риси і проекту спрямованість його особистості. Прогностично-моделювальний метод вивчає здатність рухатися до поставленої мети, рівень самооцінки і можливість розв’язання проблем, передбачуваний результат художньої і педагогічної діяльності, рівень самореалізації у ній, відбір засобів у пошуку оптимальних рішень.

Висновки. Таким чином, аксіологічний підхід є одним з оптимальних способів розв’язання проблеми методологічного обґрунтування музичної педагогіки з одночасним збагаченням її методологічного арсеналу.

На думку одного з відомих дослідників, аксіологічний підхід повинен стати фундаментом музично-педагогічної освіти, оскільки він орієнтує на усвідомлення пріоритетів вищих духовних цінностей, що, по суті, є одним з найголовніших напрямів сучасної музично-педагогічної думки [2, 90].

Аксіологія музично-педагогічної освіти є аксіологічною гранню методологічної підготовки майбутнього вчителя музики, вивчення якої

